

Ignasi Mora, un ocult i proteic escriptor de Gandia

Literatura: la paraula de l'home

Ignasi Mora, escriptor i activista cultural. Viu ocult en un poble semidesert de la Safor, però la seva obra és cada vegada més ostensible.

Ignasi Mora era, fins fa poc, quasi un desconegut per a la república de les lletres a pesar d'haver publicat vora una desena de llibres, en edicions restringides o col·lectives, i d'haver estat fundador o factòtum d'empreses tan dissímils com *El Dàtil*, la revista satírica més feroç del país, que ja és dir, setmanaris, cartelleres, col·leccions de fotografia, història, gastronomia, etc. Anar a veure'l a Benitaia, un poble semidesert al mig d'una vall encara deliciosa, potser ajudarà a entendre aquesta personalitat oculta i, en molts sentits, extraordinària.

—Encara que *Finale* és la primera novel·la teua amb una distribució comercial normal, ja fa molts anys que publiqués tota classe de coses. ¿Des de quan?

—Hauríem de remuntar-nos al final dels anys 60, de jovenet, en la premsa local. D'altra banda, vaig quedar finalista al premi Andròmina l'any 73, amb un recull de contes que després no vaig voler publicar perquè no estava rematat, més avant vaig presentar una novel·la, etc. La veritat és que he esborrallat una gran quantitat de paper. A banda dels publicats, tinc molts relats encetats de fa una vintena d'anys, provatures que no s'acaben mai. Si aquest ha arribat finalment al cap, Josep Piera n'ha tingut molta culpa, m'ha convençut que això no podia ser, que ja tinc trenta-vuit anys i històries com aquesta. Sense això, possiblement no l'hauria publicat, almenys d'aquesta manera.

—¿Per què aquesta reticència a resoldre els teus arguments?

—És una pregunta que jo mateix em faig sovint. Hi hauria moltes respostes: acabar una cosa significa definir-se, cristallitzar que s'és, i jo sempre m'he mantingut, i no per vocació, en l'adolescència, en la indeterminació. Sempre he sentit un rebuig visceral per qualsevol ordre establert. Des dels catorze anys que no vaig a escola, com aquell que diu. Fugia, m'examinava per lliure, i a la facultat, no hi vaig assistir ni a cinc classes. Diguem que això

demostra una personalitat determinada. La meua vida i la meua escriptura són les d'una persona de desordre. També pense que es publica massa, i més en català, hi ha massa dispendi de paraules, molta cosa que no té cap qualitat de cap mena, i no voldria caure-hi, fer llibre perquè toca, per un currículum que no necessita. Ara, hi ha moments que sents que has arribat a una edat i que continues sent una promesa. Potser cal exercir la vanitat una miqueta, i publicar és una vanitat com una altra. Però no m'és una necessitat tan punyent perquè m'hi haja de sentir obligat.

—És a dir, que et negues a convertir la literatura en comerç.

—Si hi ha un espai sagrat per a mi és el de la literatura. Això ho he defensat sempre, a peu i a cavall, en contra de la tendència a convertir-la en un producte mercantil, un article de consum més. Si jo defense res, és que la literatura és la paraula de l'home, de l'home en el sentit de Pavese, no un ens ahistòric ni tampoc la mitjana percentual d'una estadística; l'home conscient, sensible al que ha estat al llarg de la història i al que és ara mateix, la paraula de la humanitat, del que hi ha d'humà en els homes.

—Per contra, has estat un periodista constant, entusiasta, un activista de la premsa i del sentit de comarca.

—El meu interès per la literatura comença als quinze anys més o menys, primer munte revistes juvenils i després entre com a redactor en *Ciudad*, un setmanari que es feia a Gandia. I com que sempre he estat bon xic i voluntariós, acabe fent-lo quasi sencer. Era una manera d'escriure com una altra. Després hi ha hagut moltes revistes, libels de tota classe, des de i per a la Safor. Ho he fet amb molta il·lusió, però m'ha entrampat molt, i tinc la impressió que hi he perdut molt de temps. Mantenir l'esperit de comarca, com a lloc en què es pot viure i on hi ha coses a contar, és molt difícil. La gent que té algun interès intel·lectual sempre acaba fu-

gint-ne, només ens hi quedem quatre.

—En la reivindicació comarcal hi havia una mena de desig de concreció. Com a la ciutat d'Aristòtil, les persones es coneixien, els seus motius no són ocults. És un món humanament abastable.

—En efecte. Però es concebia a un nivell estrictament intel·lectual. Partíem de la idea de Pla del que era un país: el que veus, el que vius. La Safor podia ser un petit país. La idea tenia, si vols, unes arrels clàssiques, i anava en contra d'unes determinacions polítiques uniformistes. Després, quan entropesses amb la realitat, tot això se'n va a terra. Sempre he pensat que si el País Valencià volia anar endavant, havia de ser a partir de les comarques, sobretot perquè València és una ciutat absolutament provinciana, incapaç de generar res amb cara i ulls. Calia fer l'esforç des d'ací. Ara bé, ací, ¿què passava?, que només hi havia un grapat escàs de persones, que tampoc estaven sempre a punt. Això crea una espècie de complex de culpa, perquè cada absència es coneix molt, que lliga de peus i mans.

—Durant la transició van proliferar concepcions com aquesta.

—Sovint em pregunte què creïem que seria la transició. Ens inflàvem amb unes expectatives que s'han esvaït. Teníem l'esperança d'un canvi radical i hi ha hagut un versió tercermundista de les pautes europees. D'altra banda, ens ha tocat defensar una sèrie de coses que, a mi, m'hauria agradat més no haver hagut de defensar: la llengua, l'autoestima, la mateixa possibilitat que açò fóra un país, la revolta contra la marginació pel fet de viure en un lloc i no en un altre. El fet que un senyor d'ací només puga plantejar qüestions locals, limitadíssimes. Calia impulsar una reflexió des d'ací sobre el món. ¿Per què no? Des de què pot significar, ara, la democràcia parlamentària, els mitjans audiovisuals, etc. Però els factors de dependència, de subordinació, són tan forts

que la gent només es planteja, i encara, salvar alguna coseta casolana, i ningú gosa fer propostes globals, això correspon als senyors, no ja de Madrid, de París, de Nova York. La gent d'ací, l'única cosa que ha de fer és anar de comparsa. Si una província és una merda, una comarca, ¿què collons ha de ser? Que s'assumezca això sempre m'ha sorprès i decebut. Pense que tothom té la possibilitat de pensar i repensar el món on viu, que no és només l'immediat.

—Abans havies publicat diverses narracions en edicions restringides. En una, Jo Gandia, feies una notable evocació d'una patètica ciutat de l'ancien régime.

—Ja vaig tenir-hi prou problemes perquè els lectors del terreny no s'adonaren del caràcter literari, fictici, del llibre, i les recriminacions anaven que volaven. La meua relació amb el món, ondulatòria i adolescent, és sempre d'amor-odi, un amor intens i un odi tan intens com l'amor. Això pot diferenciar *Jo Gandia* de *Finale*. Hi havia un punt d'amor per aquella ciutat, d'altra banda abominable, menys que provinciana, estrictament subalterna. Un intent de recuperar aquell sentit de comunitat que hem perdut, d'arribar a estimar un entramat humà a través, és clar, de la distància. En canvi, en *Finale*, més que distància hi ha un trencament, potser una venjança. En un país com aquest, on no hi ha una col·lectivitat ferma, ¿fins a quin punt un individu pot tenir una personalitat ferma? ¿Es pot treballar en una direcció constant? ¿En quina mesura això és conseqüència del meu interior voluble o està condicionat per la incertesa essencial, la indefinició de la nostra col·lectivitat? Això, a hores d'ara, arriba a angoixar-me.

—En la teua literatura, les bèsties negres semblen ser el gregarisme, la ignorància, el falsejament de la realitat, la incapacitat dels éssers humans a l'hora de triar els seu destins...

—Pense que vivim en un moment històric que no afavoreix una nova reflexió sobre la realitat. Es parteix d'uns esquemes, com els igualitaristes, que no vénen ni de la Il·lustració, sinó de més lluny, i que potser són falsos. Caldria assajar un pensament que defugira les tendències totalitàries, el feixisme i la resta, sense caure tampoc en la falsedat d'equiparar, per quantificar-los com si foren intercanviables, els individus. N'hi ha d'alts i de baixos, n'hi ha de cecs i n'hi ha que s'hi veuen, n'hi ha que saben fer cadires i n'hi ha que no en saben. Tot no és igual, i això és una realitat

"Pense que la societat actual produeix una mena d'individu que està alienat".

FAFA GIL

que existeix. Entrar en aquest terreny és arriscat, és fàcil embullar-se amb tòpics jeràrquics i autoritaris, amb les aberracions d'un passat massa pròxim, que és el que no voldria que passara de cap de les maneres, però tampoc vull caure en l'acceptació d'una inèrcia no menys perillosa. El sentit igualitari pot nàixer de la misericòrdia, la compassió amb qui pateix, però també pot nàixer de l'enveja davant de qui destaca o és feliçment distint, que crec que és el que realment condiciona l'igualitarisme actual. En qualsevol cas, continuem amb els tòpics mamats als anys 60: tot és vàlid, tot és art o res és art, tot és indistint, en el fons, i per tant tot té igual. Crec que no, que hi ha diferències, que res no és igual a res, cosa que no vol dir que calga inclinar-se per una posició o una altra. Cal replantejar-s'ho, simplement. Pensar és perillós i no pensar és més perillós encara. Jo no tinc respostes, només preguntes. Discutim-ho, parlem-ne.

—En Finale, tota la violència del personatge s'interioritza. La seua arma contra el món és el suïcidi.

—Això defineix el personatge, la seua voluntat. Si poguera afegir-se a qualsevol acte de violència cap a l'exterior, ni acabaria com acaba ni seria el meu personatge. La seua evolució està determinada per una societat que s'autoodia i que no pot crear cap mena d'esperit col·lectiu. D'altra banda, cal distingir-hi dos nivells: el d'una societat concreta, tan tancada com és la nostra, i un altre que pot abastar la societat occidental, on els mitjans de revolta estan tallats. En el món que vivim, amb la inèrcia amb què ho fem, fa por pensar que anem cap al món feliç de Huxley a marxes forçades. Aquesta societat va llevant

tots els recursos de resposta i d'autonomia de la gent, els fica en uns *tinglados* que els deixen absolutament constrets inermes i acollonats, potser més que en segles anteriors. I això no es diu mai. Davant d'aquestes barreres que ens tanquen en l'apatia i ens redueixen al no-res, al personatge només li queda dir que no, no en termes absoluts.

—Tu que l'has creat, ¿què trobes que és per a ell la inquietud, aquesta mena d'angoixa que no el deixa viure?

—Pense que la societat actual produeix una mena d'individu que està alienat i que no relaciona mai les seues angoixes amb la situació que les genera. Pel poc que sé del món, crec que la gent té cada punt més una sensació d'insatisfacció, de mala connexió, digues-li com vulgues, continua. Aquest malestar sense causa localitzada, aquesta desintegració, aquesta progressiva desolació de la realitat, podria ser la inquietud que sent el personatge.

—Tot plegat no para molt lluny de la Nàusea sartriana, bé que apunta en una altra direcció.

—S'hi assembla en cert sentit. Els escriptors són sismògrafs, i, òbviament, la *nàusea* té a veure amb el malestar del nostre segle davant la vida. Això ja ve de lluny. Basta recordar amb quina penetració radiogràfica aquest malestar Kafka, i podem afegir-hi un seguit de moviments que el reflecteixen a la seua manera. En aquest cabàs pots ficar l'existencialisme, el teatre de l'absurd, etc., ja és curiós que la noció d'angoixa existencial siga posterior a la d'alienació. Són deteccions de coses que probablement tenen a veure, encara que no se les vulga relacionar. Ara, Sartre planteja *La nàusea* a un nivell abstracte, ontològic, que no m'atrau —per cert,

Simone de Beauvoir és una senyora d'una categoria literària molt superior. Pense que caldria relacionar-la amb un medi determinat, amb un conjunt social. El món actual tendeix a convertir en assumpte de psiquiatres que pense que són manifestacions dels seus mals globals. La idea d'alienació potser és una clau. També podria ser que s'hagueren imposat unes formes de vida que entren en contradicció amb l'home.

—¿Com ha conviscut l'autor amb el seu personatge durant la llarga gestació de la novel·la?

—Tota ficció literària naix d'un cúmul d'elements. Al principi tot era molt fosc i caòtic, però a partir d'un punt em vaig sentir molt pròxim al personatge. Vas provocant-lo i ell et provoca a tu, de mica en mica la provocació augmenta i finalment ell adquireix la seua personalitat pròpia. Inclús he hagut de llevar-li ferro, perquè tampoc era qüestió que després m'harcaren a mi per culpa seua. La gent llegeix d'una manera massa literal. Jo no m'identifique ni amb les idees ni amb els actes de les meues criatures. Per això, escriuria una autobiografia. La veritat és que m'horroritza que em carreguen els morts dels meus personatges. Clar que hi ha una relació estreta amb ells mentre l'escrius, i vius amb ell, de dia i de nit, li encomanes els teus somnis, o a la inversa, però això desapareix quan ja està escrit. Ara tinc uns altres arguments i visc amb unes altres companyies. La narrativa s'obre a totes les possibilitats humanes, juga amb absoluts sense reserves, amb allò que pot ser l'home, però que no ets tu.

Enric Soria